

Birgittelyst Syd

- boplads og aktivitetsområde fra yngre bronzealder og førromersk jernalder samt vejforløb fra historisk tid

Jakob Westermann og Dorthe Kaldal Mikkelsen

Viborg Stiftsmuseum 2009

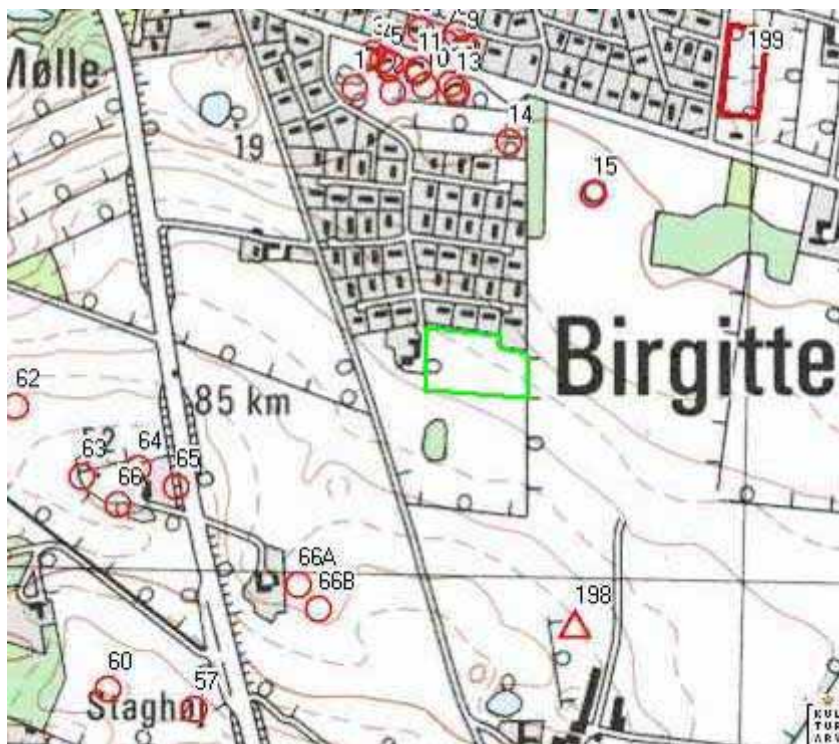
Bygherrerapport nr. 36

Bygherre: Mogens Frederiksen

ISBN 978-87-87272-84-1

Indledning

Birgittelyst ligger tæt ved den jyske højderyg, i et område der er særdeles rigt på gravhøje fra yngre stenalder og ældre bronzealder, det er perioden 2.800-1.000 f. Kr. Det er imidlertid første gang, at vi har fundet spor efter oldtidsbebyggelse i området. To gange tidligere har Viborg Stiftsmuseum lavet arkæologiske forundersøgelser i området, men uden at finde spor efter fortidsminder, jf. figur 1.

Figur 1: Det udgravede areal er angivet med grønt omrids. Ved trekanten nr. 198 og rektangelet nr. 199 har Viborg Stiftsmuseum tidligere foretaget forundersøgelser forud for byggeri, men uden at finde spor efter fortidsminder. Cirklene markerer gravhøje.

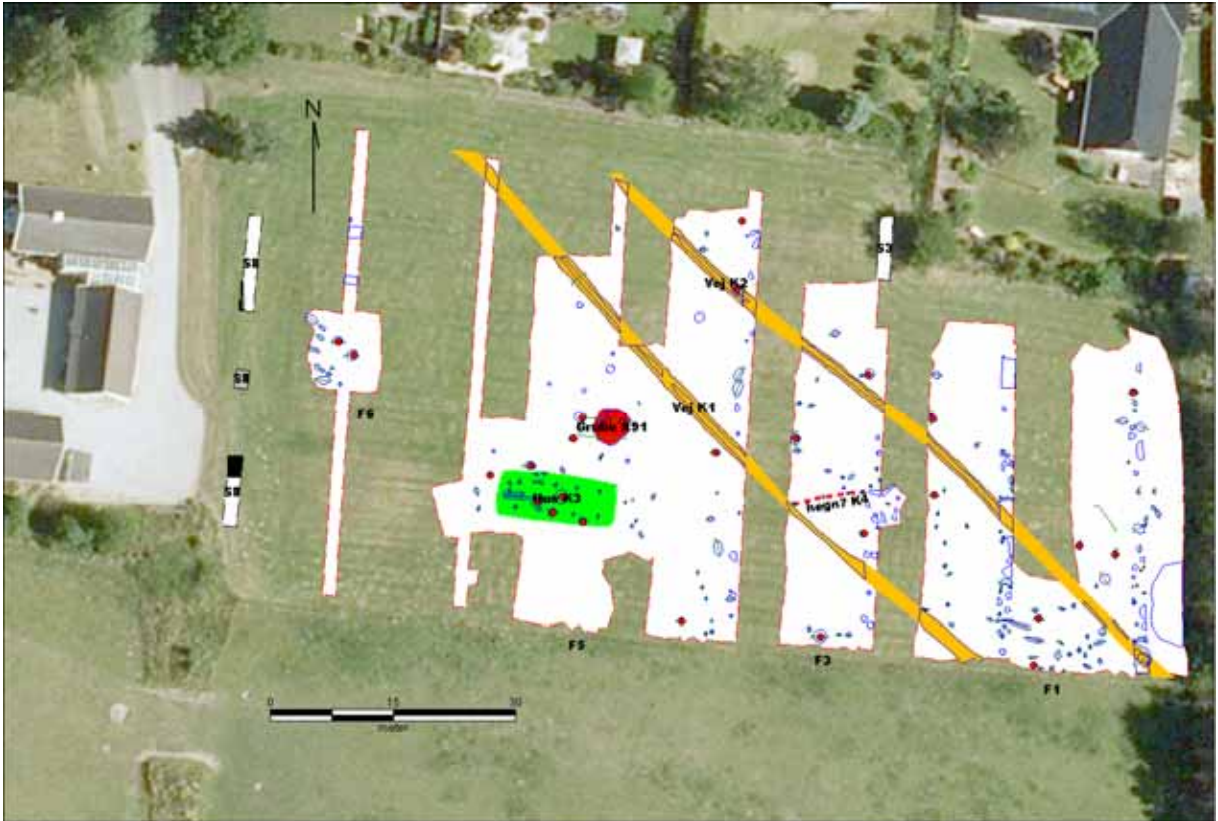
I forbindelse med byggemodninger laver museerne oftest forundersøgelser inden anlægsarbejdet går i gang. Det sker for at man på forhånd kan vide, om der er væsentlige fortidsminder på det berørte areal, således at der kan lægges et budget for de forventede omkostninger ved en eventuel arkæologisk udgravning.

Ifølge den nye museumslov er det museets opgave at arbejde for at bevare væsentlige fortidsminder for eftertiden. Da det ikke var muligt at flytte anlægsarbejdet i Birgittelyst Syd væk fra området med fortidsminder, blev der foretaget en egentlig udgravning.

Udgravningens resultater

Det er første gang, at vi har fundet spor af egentlig bebyggelse fra oldtiden i området, hvilket er meget væsentligt for forståelsen af udnyttelsen af landskabet og relationerne til andre fortidsminder i området, se figur 1.

Der blev dels udgravet en hustomt fra sen bronzealder/ældre førromersk jernalder, ca. 500 f. Kr., en grube med bopladsaffald og flere andre aktivitetsspor fra samme periode dels 27 jordovne (såkaldte ild-/koge gruber) som formentlig er fra bronzealderen og endelig to parallelle vejforløb, som formodentlig kan føres tilbage til 1400-tallet.

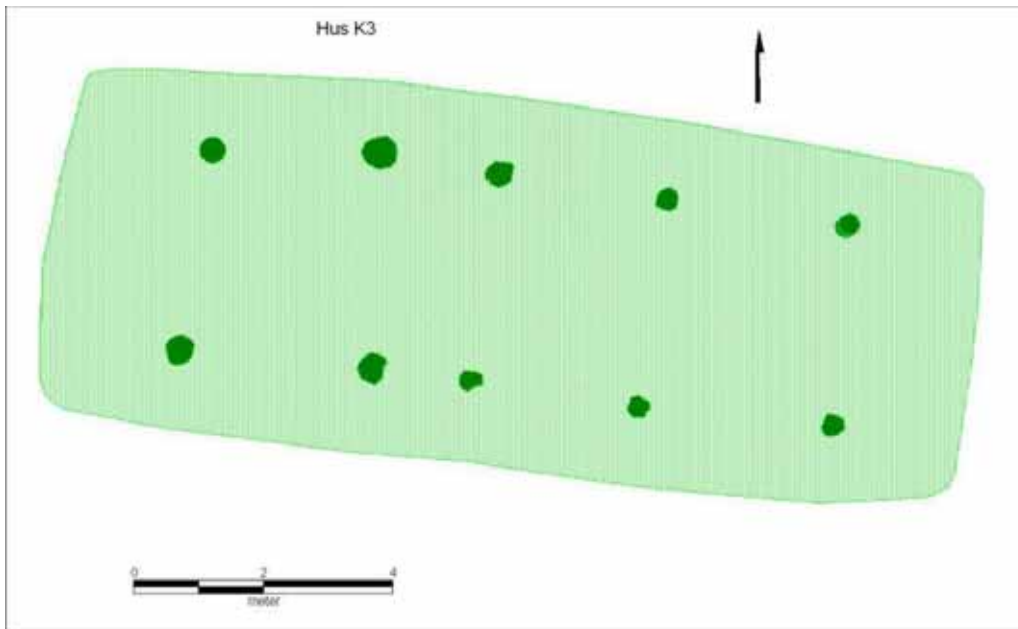
Figur 2: Oversigtsplan over de udgravede områder. Hustomten er markeret med grønt. Små røde cirkler er jordovne (ild-koge gruber). Vejforløbene er vist med gult.

2500 år gammel hustomt

Et af udgravningens vigtigste resultater er et såkaldt treskibet langhus (se figur 3), der ud fra udformning, størrelse samt den næved liggende grube med affaldsdeponeringer, kan dateres til yngre bronzealder/ ældre førromersk jernalder. Vi har fundet sporene efter husets tagbærende konstruktion, det vil sige fem sæt stolpehuller, hvor der i sin tid stod høje stolper, som bar to langsgående bjælker, der indgik i tagkonstruktionen. Nogle gange finder vi også mindre stolpehuller, hvor døre, vægge eller båseskille rum i stalden har været. Huset har haft et areal på ca. 75 m².

Husene i denne periode kan have haft endnu en bygning tilknyttet gårdsenheden. Den har vi ikke fundet, men da det var almindeligt, at den lå et stykke fra hovedbygningen, kan den have ligget udenfor det udgravede område. Fra andre udgravninger, hvor flere af hu-

senes stolpehuller har været bevarede, ved vi, at man har haft to indgangspartier placeret over for hinanden i henholdsvis nord- og sydvæggen. De har ført ind til et indgangsrum midt i huset, som har været fælles for mennesker og dyr. Således har der været beboelsesområde i husets vestende med ildsted, sovepladser m.v., hvor familien har boet, og stald i husets østende, hvor man har haft båse til opstaldede dyr.

Figur 3: Plan over hustomten med markering af de tagbærende stolper.

Figur 4: Sæt af tagstolpehuller, A209 og A208, set i profil fra øst. Fra den østligste del af langhuset. Enheden på målestokken er 20 cm. Fotos: G. Olesen.

Grube med bopladsaffald og andre aktivitetsspor

En grube, A91, der ligger kun ca. 5 m nord for huset, formodes primært at være gravet med råstofindvinding (grus/sand) for øje. Desuden indeholdt den flere lag, der viser, at den ad flere omgange har været anvendt sekundært til at smide bopladsaffald i. Af dette affald har vi bevaret potteskår, trækul og sten (se figur 8-12). Der har formodentlig også været smidt madaffald og andet organisk materiale som for eksempel træ og tekstil heri. Det er der ikke længere spor efter.

I nogle af lagene var der store koncentrationer af potteskår. Disse potteskår er af stor vigtighed, da de bl.a. ud fra deres udseende kan give os en datering på de anlæg, vi udgraver. I dette tilfælde til yngre bronzealder eller den første halvdel af førromersk jernalder, det vil sige tiden omkring 500 f. Kr.

Ordforklaring

Når vi taler om **gruber** på arkæologiske udgravninger, er det huller, som er gravet af mennesker engang i forhistorien. De er blevet gravet til forskellige formål.

Således finder vi gruber, der er gravet med henblik på råstofindvinding, opbevaring og forskellige aktiviteter, for eksempel madlavning.

Når de havde tjent deres formål blev de ofte blevet anvendt til affald.

Ved at undersøge jordlagene og deres indhold har vi mulighed for at finde ud af til hvilket formål, de blev gravet og dermed hvilke aktiviteter, der er foregået på bopladsen.

Figur 5: Gruben A91 efter den er snittet med maskine og efter afrensning af profilen. Midt i billedet ses en ild-/koge-grube, der er anlagt i gruben efter at den var blevet fyldt op.. Foto: G. Olesen

Desuden fortæller de hvilke karformer, man har anvendt lige netop på dette sted. Skårene viser sig nemlig at stamme fra forskellige typer lerkar. Det kan være små fint udformede kar med glat overflade (se figur 8-9) eller store, grove kar (figur 10 og 12), formentlig kokekar eller forrådskar med såkaldt beklaskning på ydersiderne. Beklaskning, som er sandblandet lerslemning lagt uden på karret, giver en ru overflade, som formentlig har tjent til, at man nemmere har kunnet bære/flytte de store kar, uden at de er gledet ud ad hænderne.

Nogle af lagene i gruben ser ud til at være aflejret i forbindelse med specifikke aktiviteter. F.eks. stødte vi, mens vi snittede gruben med maskine, på et område med rødbrændt ler på ca. 40 x 60 cm (se figur 6). Heri lå der en koncentration af potteskår. Selve den rødbrændte lermasse iblandet gamle skår kan have været resterne af en regulær lerbygget ovn, muligvis til keramikbrænding. Under maskinsnitningen og i profilen kunne også ses resterne af ild-/koge-gruber, der har været anlagt direkte oven i gruben efter at den er blevet fyldt helt op (se figur 7).

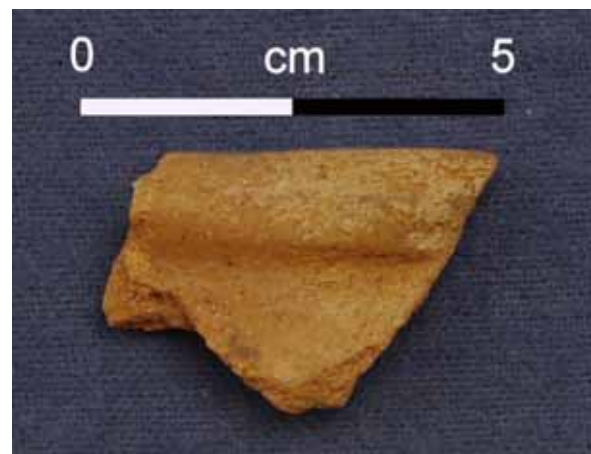
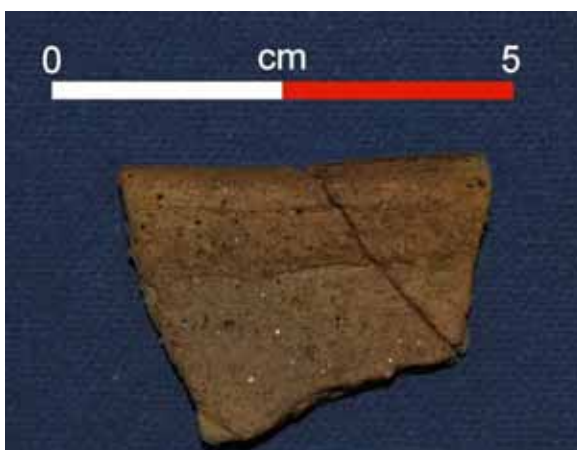

Figur 6: Ved maskinsnitning løftes genstandsfund op med graveske inden det næste "skrab" med maskinen tages. Her graver Sara og Gorm potteskår op fra et område med rødbrændt ler, som muligvis er resterne af en ovn til keramikbrænding.

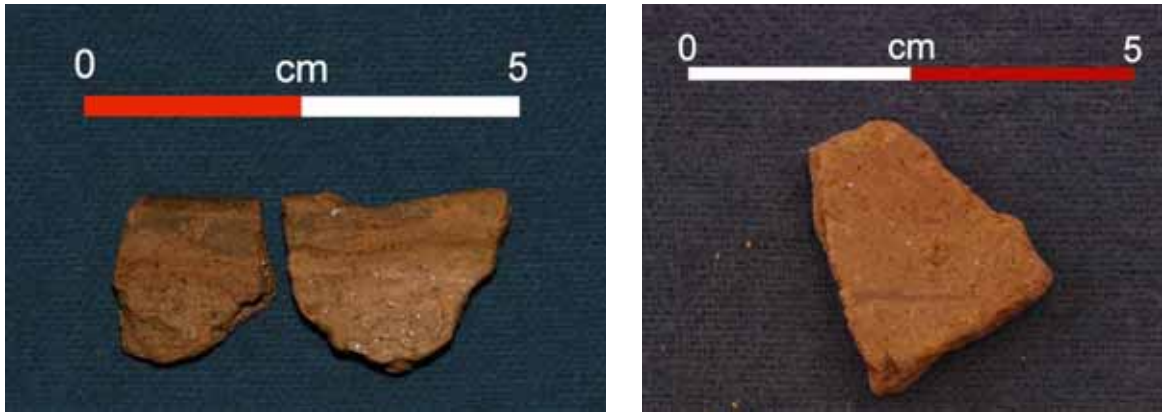
Foto: J. Westermann.

Figur 7: Snitning med maskine er den mere "grovkornede" måde at undersøge anlæg på. Til højre midt i snittet ses resterne af en ild-/koge-grube som en sort, trækulsholdig plet med ildskørende sten.

Foto: J. Westermann.

Figur 8: Formen på randskårene er med til at fortælle, hvornår de er fra. De to skår herover kan dateres til yngre bronzealder eller ældre førromersk (keltisk) jernalder, ca. 600-400 f. Kr

Figur 9: I Danmark er det yderst sjældent, vi finder bemaling på keramik fra oldtiden. Typisk har man nemlig prydet lerkar ved at modellere, indstemple eller ridse mønstre ind i det fugtige lerkar. Ikke desto mindre kunne det se ud til at være mulig bemaling (med en blågrå farve), der ses på skårene på de to fotos herover. Noget egentlig motiv kan dog ikke ses. Foto: J. Westermann.

Figur 10: Lerlister har prydet overdelen af større forrâdskar og kan have gjort det lettere at bære karrene. De kan dateres til yngre bronzealder/fôrromersk jernalder.

Figur 11: Øverst i gruben A91 fandt vi et stykke af en knækket flintflække. Den er næppe samtidig med gruben, men kan have ligget i muldlaget og tilfældigt være kommet med ned i fyllden i gruben. En flække som denne dateres til jæger- eller bondestenalder, da man i disse perioder havde en helt særlig måde at hugge flint på, som man ikke ser i bronze- og jernalder. Den kan have været brugt som kniv eller kornsegl.

Figur 12: Randskår med utraditionelt udformet rand fra et stort kar, der kan have været brugt til opbevaring af vand eller madvarer.

Madlavning i forhistorien

En type anlæg, som vi ofte finder på bopladser, er såkaldte ild-/kogegruber. De har fungeret som en slags jord-ovne, hvor man i et gravet hul har lavet bål og opvarmet sten. Sidenhen er eksempelvis kød indpakket i blade lagt ned mellem de varme sten, og på denne måde blevet ”stegt”. På denne udgravning fandt vi ikke mindre end 27 af slagsen (se f.eks. på figurer 13-14 og 16-17). De lå spredt jævnt ud over hele området (se figur 2, s. 3), og i de områder, vi ikke har undersøgt, kan der sagtens være flere ild-/kogegruber.

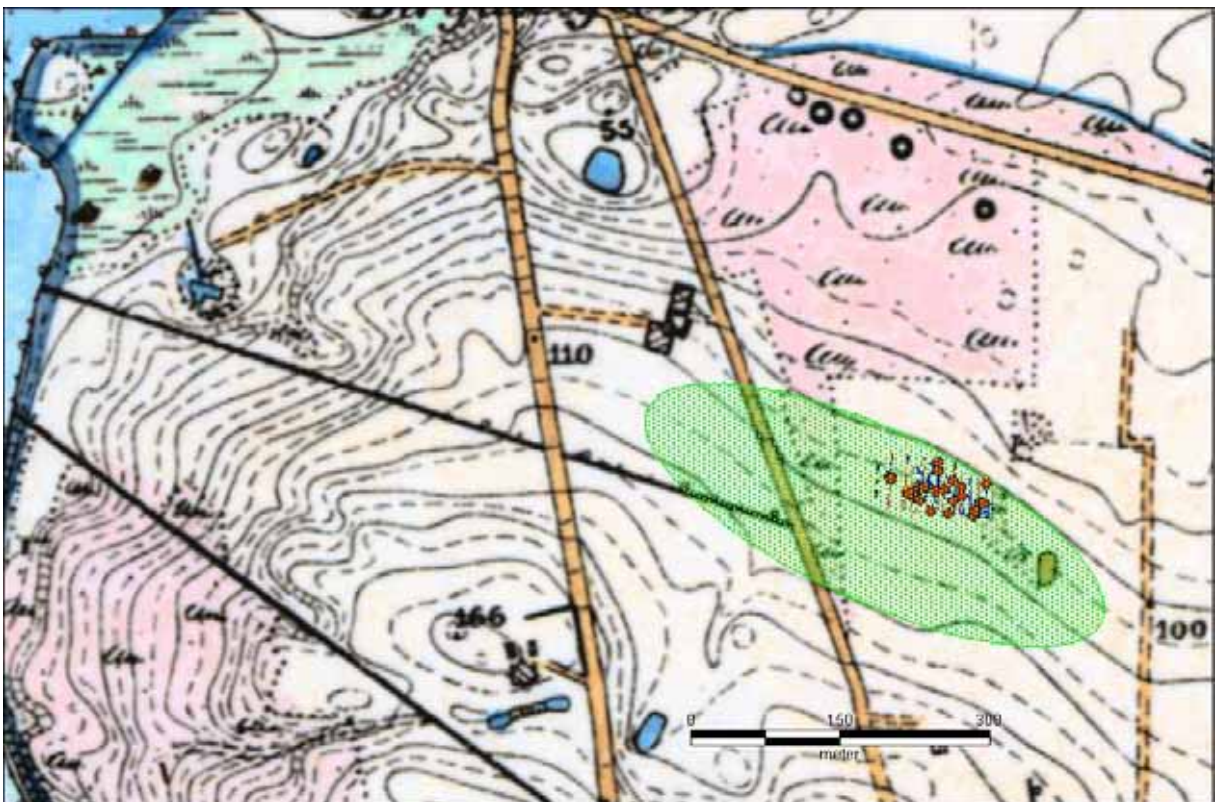

Figur 13: Ild-/kogegrube, A200. Bemærk, at der i toppen af gruben ses en mere brun fyld. Det er et tagstolpehul i hus K3, som er gravet ned i gruben. Det viser, at huset er yngre end jordovnen. Foto: G. Olesen

Figur 14: Ild-/kogegrube, A285.

Foto: J. Westermann

Figur 15: Ild-/kogegruberne markeret med røde cirkler (i alt 27) er lagt ind på målebordsbladet fra 1842-99 for at illustrere landskabets topografi. Det grønt markerede område angiver, hvor vi formoder at bebyggelsen, der hører til ild-/koge grubefeltet, har ligget. Bemærk desuden gravhøjene markeret med sorte cirkler på øverste højre del af kortet. Måske er nogle af de mennesker, der boede i huset, eller dem, der anlagde ild-/koge gruberne, begravet her.

Formentlig har stedet med disse jordovne i sten- eller bronzealder tjent som et særligt madlavningsområde, og det skal sandsynligvis tilknyttes en endnu ukendt bebyggelse, der må ligge i umiddelbar nærhed, syd eller vest for udgravningen (se figur 15). Dette generelle skøn bygger på vores erfaring med bopladsernes placering i landskabet, der ofte viser sig at ligge på kanten af et plateau ud mod et lavere liggende engområde.

Figur 16: Ild-/koge-grube, A104, set fra S.

Foto: J. Westermann

Figur 17: Ild-/koge-grube, A203, set fra S.

Foto: J. Westermann

På vej over "Enebær Ager"

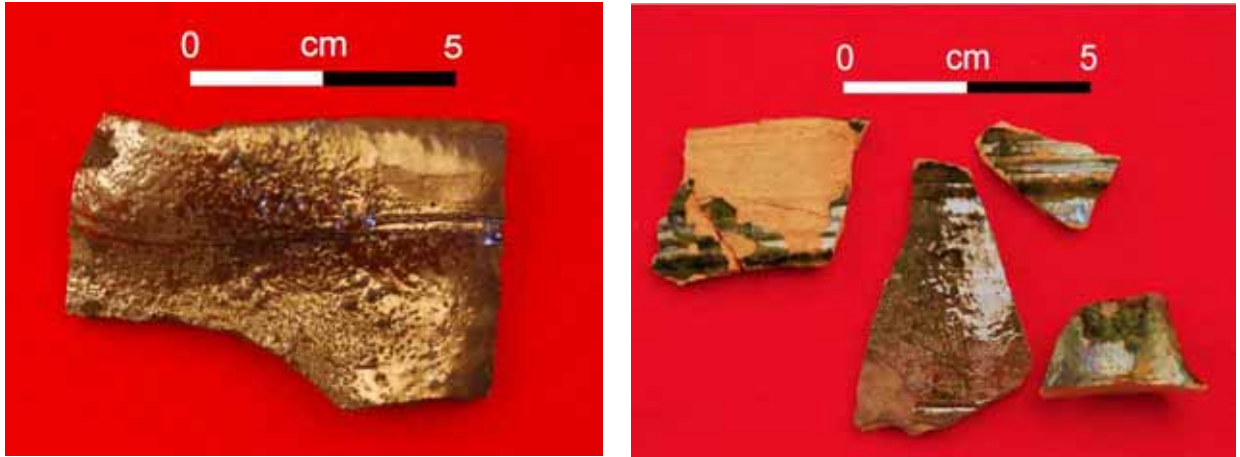
Tværs over udgravningsfeltet var der to næsten parallelle vejforløb, der gik nordvest-sydøst over en strækning på ca. 900m. Da afstanden mellem hjulsporene var mellem 80 og 120 cm, skønnede vi i første omgang, at de kunne stamme fra oldtiden, hvorfra vi bl.a. kender flere vognfund med denne afstand mellem hjulene. Undersøgelserne viste og, at noget andet lader til at være tilfældet. Vi har ingen genstande fra selve hjulsporene, der kan datere dem, men i det sydøstligste hjørne af udgravningsfeltet fandtes resterne af en brolægning eller en opfyldning med nævestore sten oven over hjulsporene. Stenene lå i et til to lag. I fylden mellem disse sten fandtes genstande, der kan være med til at datere, hvornår vejen har været i brug.

Et skår med glasering er sandsynligvis fra randen af en kande, der dateres til senmiddelalder eller renaissance, ca. 1400-1600 (se figur 19, til venstre). Skåret er brændt sekundært ved meget høj varme, muligvis ved en brand, og er derfor helt skævvredet. Andre skår havde glasering af en type, hvis grønne farve er særligt kendetegnende for anden halvdel af 1500-tallet (se figur 19, til højre). Uglaserede skår af jydepottegods stammer sandsynligvis fra et fad. Dateringen af dette ligger generelt meget bredt (fra ca. 1200-1900), men godsets hårdhed og ornamentik tyder på en datering til 1800-tallet. Glasskår, ligeledes fundet ved stenlægningen, er fra 17-1800-tallet. Det peger på en brugsperiode fra ca. 1400-1800, men vejen kan godt have været ældre.

Figur 18: Øverst til venstre: Del af vejforløb, K1 afrenset, set fra SØ. Nederst til venstre: Gorm afrenser snit gennem vej K1. Nederst til højre: Sara afrenser brolægningen i sydvestligste hjørne af K2, mens bygherre Mogens Frederiksen interesseret følger med i udgravningsforløbet. Fotos: J. Westermann

Veje i Viborg-området kalder på ekstra bevågenhed, da byen ud over at have været ”Jyllands hovedstad” var et vejknudepunkt. Her begyndte Hærvejen, der ad forskellige og skiftende ruter har løbet hele vejen midt ned gennem Jylland. Overgangen mellem Hald Sø og Vedsø og den eksisterende Vejlevej umiddelbart vest for udgravningen har således været hovedfærdsselsåre helt tilbage i middelalderen, og givetvis også før det.

Figur 19: Fund fra stenlægningen i vejforløb K2: Venstre: Blyglaseret skår (sekundært brændt), som sandsynligvis er fra en kande, formentlig fra senmiddelalder eller renaissance. Højre: Glaseret lertøj med karakteristisk grøn glasur, fra anden halvdel af 1500-tallet.

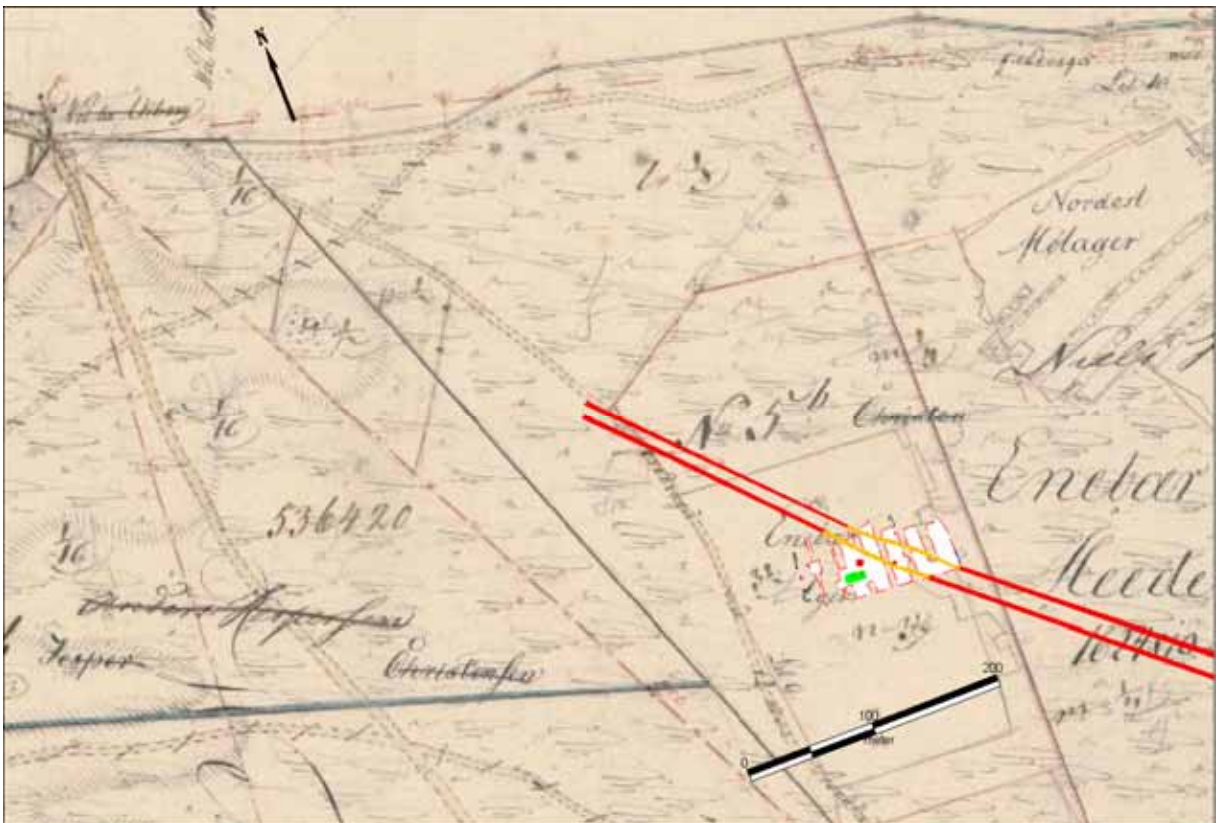

Figur 20: Snit gennem stenlægningen, på tværs af vejen. Ca. 10 cm under stenlægningen ses hjulsporene som to ens brune fordybninger i det gullige undergrundssand. Foto: J. Westermann

Vi har kigget på gammelt kortmateriale for at forsøge at genfinde vejene, K1 og K2, og udrede deres funktion. De lod sig dog ikke genfinde på kort, hverken fra slutningen af 1700-tallet (figur 21) eller fra anden halvdel af 1800-tallet (figur 22). På det førstnævnte kort får vi imidlertid en interessant oplysning om netop denne matrikel. Stedet, hvor selve bydelen Birgitte-lyst ligger i dag, og områderne omkring har ligget i hede, benævnt *Enebær Hede*. Men matriklen, som vi har undersøgt blot en lille del af, har allerede i slutningen af 1700-tallet været opdyrket som ager og er benævnt *Enebær Ager* (figur 21).

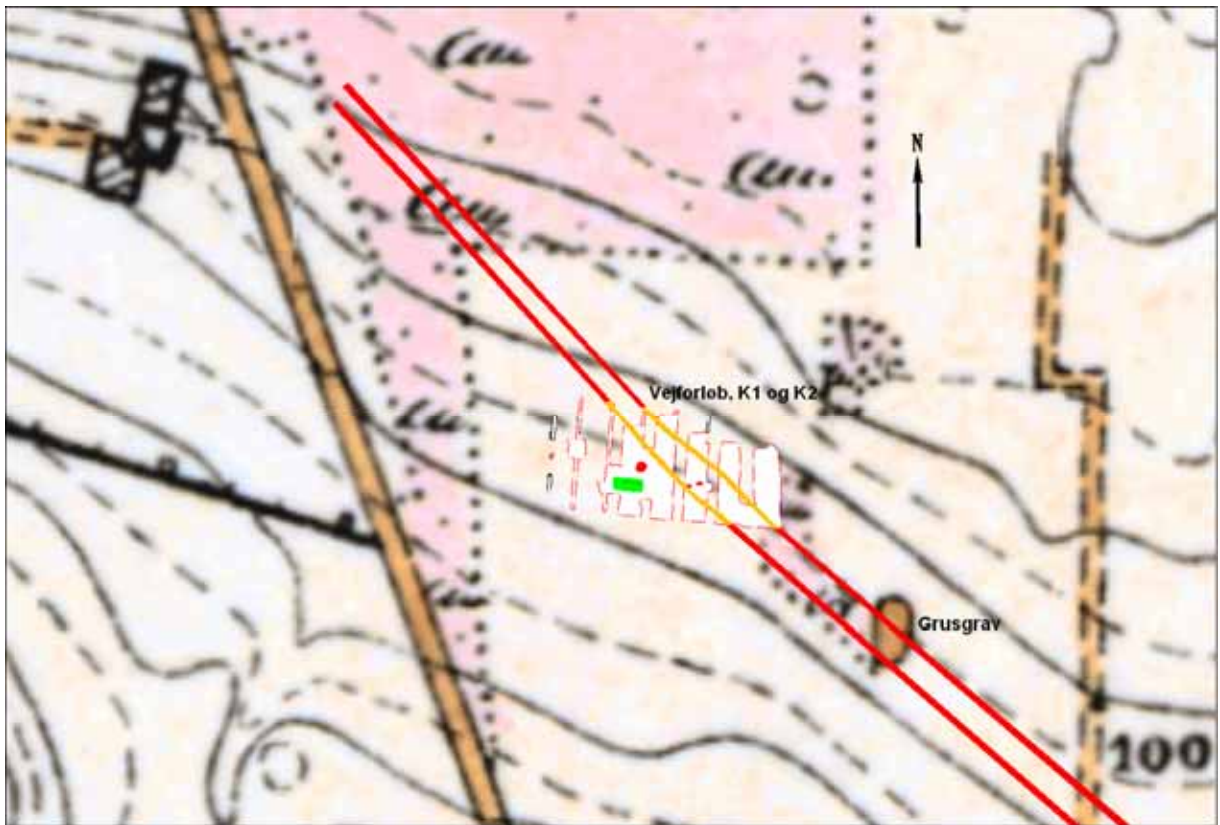
Vejforløbene løber skråt ned over ageren. Muligvis har de mod nordvest ramt den lidt større vej, der kommer sydfra fra landsbyen Vranum og har ført op mod Non Mølle og videre ind mod Viborg. De kan også have indgået i et mindre vejforløb ført øst om Vranum.

Et andet vink om vejens funktion op i 1800-tallet kan muligvis findes på målebordsbladene, dvs. kortmateriale fra anden halvdel af 1800-tallet (se figur 22). Her ses der på marken ca. 800 m sydvest for udgravningsfeltet en grusgrav, der ligger præcis midt mellem en direkte forlængelse af de observerede vejspor. Vejene kan i denne sammenhæng ses som arbejdsveje til og fra grusgraven, måske op til gården, der ligger ca. 500 m nordøst herfor.

Figur 21.: Udsnit af matrikelkort fra 1795 (i kopi fra 1815). Udgravningsfeltet og de to vejforløb med forlængelse af de ved udgravningen registrerede veje er markeret med hhv. orange og rød. Vejene kan have været en del af en mindre vej ført øst om Vranum, eller blot været veje, der har lagt sig til det større vejnet, der bl.a. har ledt ind til Viborg. Bemærk, at gravhøjene også er tegnet med her på det gamle matrikelkort, øverst i billedet.

Vejene kan have været i brug over flere hundrede år, og kan sagtens gå længere tilbage end vores tilgængelige historiske kortmateriale viser. De er nu registreret, og oplysningerne om dem foreligger for eftertiden, hvis der engang skal foretages andre udgravninger i lokalområdet.

Figur 22. Udsnit af målebordsbladet fra 1842-1899. Bemærk her gården i øverste venstre hjørne og grusgraven i nederste højre hjørne. I denne sammenhæng kan vejforløbene således have været anvendt i forbindelse med råstofindvinding.

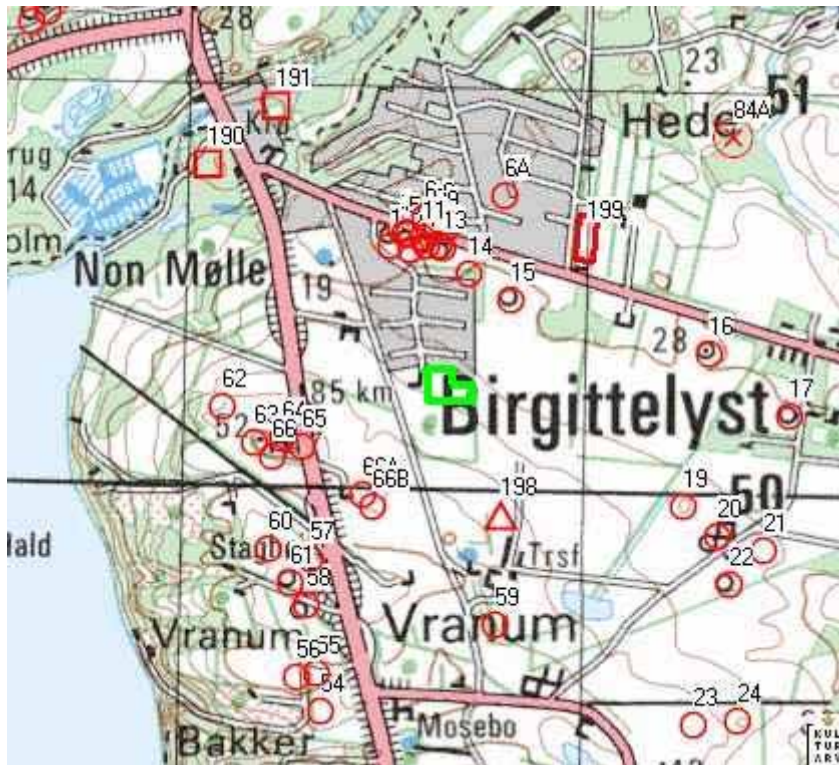
Birgittelyst Syd i et lokalt perspektiv

Udgravningen ved Birgittelyst har for første gang givet os viden om bebyggelsesspor fra forhistorisk tid på egnen mellem Hald Sø og Vedsø, bortset fra enkelte bopladsfund fra jægerstenalderen ved Non Mølle (figur 23).

Den udgravede hustomt samt de mange ild-/kogegruber indikerer bebyggelse i området for mere end 2500 år siden. Undersøgelsen har således påvist dele af en bebyggelse i yngre bronzealder og/eller ældre førromersk jernalder omtrent midt mellem højgrupperne i Birgittelyst og ved Vejlevej. Det sætter grupperne af gravhøje i området i et større perspektiv.

Ældre bronzealders gravhøje, hvor man gravlagde sine døde i kister af egestamer, har ofte dannet udgangspunkt for yngre bronzealders - og til tider også førromersk jernalders - brand- og urnegrave. Dermed er det en oplagt tanke, at de folk, der har boet på lokaliteten Birgittelyst Syd, har gravlagt deres døde i tilknytning til højene i nærheden.

Vejforløbene, der har vist sig at være langt yngre end de øvrige fortidige spor på stedet, indgår som en lille brik i et større puslespil om vejnettet omkring Viborg.

Figur 23: Arkæologiske lokaliteter i området omkring Birgittelyst Syd (markeret med grønt). Cirkler markerer gravhøje, firkanter: boplads, kryds: enkeltfund, trekanter: diverse.

Birgittelyst Syd i regionalt/nationalt/ perspektiv

Menneskers brug af landskabet lige netop her på de sandede jorder midt mellem flere højgrupper fra enkeltgravskultur op i bronzealder mellem Hald Sø og Vedsø indgår også i et større perspektiv, og undersøgelsens resultater vil til enhver tid kunne bruges i sammenligninger af forskellige lokaliteter og landskabstyper i en forståelse af menneskets landskabsudnyttelse gennem tiden.

Tak til Bente og Mogens Frederiksen for det gode samarbejde i forbindelse med udgravningen.

Relevant litteratur

Jørgen Jensen: Lademanns Danmarkshistorie, Bronzealderen 1, 1979.

Jørgen Jensen: Danmarks Oldtid – Bronzealder 2000-500 f.Kr., 2002.

Bertelsen m.fl.: Bronzealderens bopladser i Viborg Amt, 1996.

Mads Lidegaard: Hærvejen i Viborg Amt, 1975.

Per Ole Schovsbo: Oldtidens vogne i Norden, Bangsbomuseet 1987.

Diverse oplysninger:

Viborg Stiftsmuseums j. nr.:	VSM 09558
Lokalitet :	Birgittelyst Syd
Sogn, herred og amt:	Almind Sogn, Lysgård Herred, Viborg Amt.
Dansk Kulturhistorisk Centralregister:	130106-
Kulturarvsstyrelsens j. nr.:	2009-7.24.02-VSM-0036
Bygherre:	Mogens Frederiksen
Areal:	Planareal: ca. 0,75 ha, heraf udgravet ca. 0,31ha.
Rendegravemaskine fra:	CK Specialbyg
Deltagere i udgravningen:	Sara Prang Jensen, Gorm Olesen, Dorthe Kaldal Mikkelsen og Jakob Westermann.

Dokumentationsmaterialet bestående af beretning, tegninger, fund, fotos m.v. opbevares på Viborg Stiftsmuseum, Hjultorvet 4, 8800 Viborg.

Undersøgelsen er betalt af bygherre.

Om bygherrerapporter

Når der er foretaget en arkæologisk udgravning, der er helt eller delvist finansieret af en privat eller offentlig bygherre, skal der udarbejdes en særskilt rapport til bygherren. Bygherrerapporten skal være almindeligt tilgængelig, præsentere udgravningens resultater og sætte dem i sammenhæng med det omgivende landskabs kulturhistorie.¹

Viborg Stiftsmuseum har besluttet at udgive museets bygherrerapporter i en fortløbende serie. Ældre numre kan købes for 20 kr. (medmindre andet er anført) ved henvendelse til museet.

Liste over Viborg Stiftsmuseums bygherrerapporter

1. Båndruplund – en boplads fra bronzealder og tidlig jernalder. Martin Mikkelsen. 2004.
2. Nordentofte, Skals – en boplads fra sen yngre stenalder, bronzealder og tidlig jernalder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen. 2004.
3. Brokbakken – en samlingsplads fra bronzealder og en gravplads fra ældre jernalder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen. 2004.
4. Lynderup SV – et aktivitetsområde fra sen yngre stenalder og bronzealder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen 2006.
5. Teglværksvej – en boplads fra ældre bronzealder. Martin Mikkelsen. 2005.
6. Klejtrup Syd – en boplads fra sen yngre stenalder / tidlig ældre bronzealder. Marianne Høyem Andreassen. 2005.
7. Krogen, Aidt. Under udarbejdelse.
8. Højvangen, Ørum. Kamilla Fiedler Terkildsen og Martin Mikkelsen. Under udarbejdelse.
9. Stenshede – en gravhøj og andre fund fra yngre stenalder. Sanne Boddum og Martin Mikkelsen. 2006
10. Ørum Sportsplads – et aktivitetsområde fra ældre jernalder. Mikael H. Nielsen. 2005
11. Sundstrup Øst – en boplads fra yngre stenalder. Mikkel Kiildsen 2006.
12. Ettrupvej, Fjelsø – to aktivitetsområder fra bronzealder eller jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2006.
13. Løvel Syd - bebyggelsesspor fra yngre bronzealder og ældre germansk jernalder. Malene R. Beck & Dorthe Kaldal Mikkelsen 2006.
14. Skaldehøj og Arildsvej - to bopladser fra førromersk jernalder. Mikkel Kiildsen. Under udarbejdelse.
15. Liseborg- et forsvarsværk fra tidlig førromersk jernalder. Dorthe Kaldal Mikkelsen. Under udarbejdelse.
16. Lindum syd – langhus fra middelalderen. Jesper Hjerminde 2006.
17. Søhuset, Viborg - på kanten af middelalderbyen. Marianne Greve Iversen 2006.
18. Formyre SØ - hustomt og grave fra sen ældre bronzealder - fladmarksgravpladser fra tidlig jernalder. Martin Mikkelsen 2009.
19. Tindbækvej 25 - Gravhøj fra enkeltgravskultur. Martin Mikkelsen og Mikkel Kiildsen 2007.
20. Langmosegård - en boplads fra yngre bronzealder. Martin Mikkelsen 2007.
21. Løgstrup SØ - en boplads fra yngre jernalder - aktivitetsspor fra yngre bronzealder. Sanne Boddum, Mikkel Kiildsen & Mikael H. Nielsen 2007.
22. Viborg Vestermark - Bopladser fra bronzealderen. og Martin Mikkelsen. Under udarbejdelse.
23. Ridder Munks Vej - En gravplads m.m. fra stenalder, bronzealder og jernalder. Sanne Boddum og Martin Mikkelsen 2007
24. Rødding SV - bebyggelse fra yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder. Mikkel Kiildsen 2009.
25. Randrup Mølle – et langhus med forsænket østende fra yngre stenalder. Sidsel Wåhlin og Martin Mikkelsen 2008.
26. Spangsdal II og Gl. Asmild. Under udarbejdelse.
27. Bjerring Hede - en gravplads fra ældre jernalder - en boplad- og aktivitetsspor fra ældre jernalder. Asger V. Amundsen og Martin Mikkelsen 2008. Under udarbejdelse.
28. Liseborg Høje - boplad fra yngre bronzealder - begravelse i vognfading fra vikingetid. Elin Vanting & Dorthe Kaldal Mikkelsen 2009.
29. Stenshede Syd - Gravhøj fra enkeltgravskultur - bopladser fra yngre bronzealder og ældre jernalder. Claus Sørensen og Martin Mikkelsen 2009.
30. Hjortdalgård - en boplads fra ældre jernalder. Claus Frederik Sørensen og Dorthe Kaldal Mikkelsen.
31. Sønder Mose - en bebyggelse fra ældre bronzealder. Dorthe Kaldal Mikkelsen 2009.
32. Rådmandshus – bebyggelse fra yngre vikingetid og ældre middelalder på Viborg Vestermark. Mikkel Kiildsen 2009.
33. Højlund Spangsdal I – landsby fra yngre jernalder. Sanne Boddum 2009.
34. Rugballegård – brandgrave og boplad fra førromersk jernalder. Martin Mikkelsen 2009.
35. Kokær Høj – bebyggelse fra jernalder. Mikkel Kiildsen 2009.
36. Birgittelyst Syd - boplad og aktivitetsområde fra yngre bronzealder og førromersk jernalder samt vejforløb fra historisk tid. Jakob Westermann 2009.

¹ Kulturarvsstyrelsen: Retningslinjer for udformning af rapport til bygherre/anlægsmyndighed

